

محدودیت روابط جمهوری اسلامی ایران با منطقه اقتصادی «آسه آن»

علی اصغر سراقی^۱، روح الله جوانمرد زاده^۲، علیرضا راه چمنی^۳

دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۸/۲۶

پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۱۱/۱۵

چکیده

با پایان یافتن جنگ سرد روند همگرایی منطقه‌ای وارد مرحله جدیدی شد. به علت اولویت یافتن فعالیت‌های اقتصادی بر اقدامات نظامی و بروز ایده ژئواکونومی بیشتر توافقات منطقه‌ای در قالب همکاری‌های متقابل اقتصادی تعریف شده است. این مقاله در صدد است تا محدودیت‌های ارتباط جمهوری اسلامی ایران و منطقه آسیای جنوب شرق «آسه آن» را مورد تحلیل و بررسی قرار دهد. روش تحقیق در این پژوهش توصیفی-تحلیلی بوده که با مراجعه به منابع کتابخانه‌ای و سایت‌های معتبر نسبت به جمع‌آوری اطلاعات اقدام گردیده است. منطقه «آسه آن» به دلیل دارا بودن ظرفیت‌های ژئوپلتیکی و ژئواکونومیکی، مرکز توجه جهانی قرار گرفته است. کشور جمهوری اسلامی ایران به لحاظ قرار گرفتن درحوزه مهم خلیج فارس و دارا بودن منابع انرژی، علاوه بر اهمیت ژئوپولیتیکی و ژئواستراتژیکی اهمیت ژئواکونومیکی ویژه‌ای پیدا کرده است. کشور جمهوری اسلامی ایران می‌تواند با بهره‌مندی از این ظرفیت و با ایجاد همگرایی منطقه‌ای با کشورهای منطقه «آسه آن» به اهداف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی خود دست یابد. با توجه به نتایج بدست آمده در این پژوهش، جمهوری اسلامی ایران تاکنون در ایجاد همگرایی‌های منطقه‌ای به منظور دستیابی به قدرت ژئوپولیتیکی و تاثیرگذاری بر سیاست‌های اقتصادی و سیاسی در این منطقه موفق نبوده است.

واژگان کلیدی: منطقه گرایی، ژئواکونومی، ژئوپولیتیک، جمهوری اسلامی ایران، منطقه «آسه آن»

۱ - دانشجوی دکتری مدیریت راهبردی نظامی، دانشگاه عالی دفاع ملی

۲ - دانشجوی دکتری مدیریت راهبردی نظامی، دانشگاه عالی دفاع ملی

۳ - دانشجوی دکتری مدیریت راهبردی نظامی، دانشگاه عالی دفاع ملی

مقدمه

اتحادیه «ASAN» امروز سومین مرکز تجاری جهان و از بزرگترین شرکای تجاری چین، کشورهای منطقه پاسیفیک و اتحادیه اروپا محسوب می‌شود. راهبرد اقتصادی «ASAN» بر همگرایی و ارتقای رقابت‌پذیری اقتصادی اتحادیه تاکید دارد. روابط ایران و کشورهای جنوب شرق آسیا «ASAN» یکی از موضوعاتی است که در ادبیات مربوط به بررسی سیاست خارجی ایران به صورتی گسترده مغفول مانده است. این درحالی است که در سال‌های گذشته کشورهای این منطقه چه به صورت مجزا و چه در قالب سازمان منطقه‌ای «آ.سه.آن» مراوداتی را با ایران در زمینه‌های دیپلماتیک، تجاری، اقتصادی و فناوری تجربه کرده

اند. هر چند جنوب شرق آسیا به عنوان یک منطقه، مجموع کشورهایی که در شرق هند، جنوب چین، غرب گینه نو و شمال استرالیا قرار گرفته‌اند را در برمی‌گیرد، تنها اندونزی، مالزی، تایلند، سنگاپور، فیلیپین و برونئی که در سال‌های بعد چهار کشور ویتنام، میانمار، لائوس و کامبوج نیز اضافه شدند، در مناسبات بین‌المللی دارای اهمیت و اثرگذار بوده و جمهوری اسلامی ایران مناسباتی را با آن‌ها برقرار کرده است.

روابط بین‌الملل به عنوان یکی از مهمترین حوزه‌های مطالعاتی در علم سیاست، همواره تحت تأثیر عوامل مختلف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی قرار دارد. جمهوری اسلامی ایران به عنوان یک کشور با تاریخ و فرهنگ غنی، به دنبال گسترش روابط خود با کشورهای آ سه آن است، اما این روابط با چالش‌ها و محدودیت‌های متعددی مواجه است. با توجه به اینکه کشورهای مهمی مثل اندونزی و مالزی که عضو این اتحادیه هستند نزدیکی دینی ایران با این کشورها، همچنین فشارهایی که از جانب غرب و کشورهای اروپایی و ایالات متحده آمریکا بر روی ایران در چند سال اخیر وجود داشته است، به نظر می‌رسد که این اتحادیه می‌تواند نقش مهمی در همکاری با ایران ایفاء نماید و جایگزین کشورهای غربی در معاملات و فعالیت‌های اقتصادی شود. در این تحقیق سعی داریم تا ضمن بررسی روابط جمهوری اسلامی ایران با اتحادیه «ASAN» محدودیت‌های روابط با

اتحادیه منطقه «آسه آن» و راهکارهای لازم جهت کاهش این محدودیت‌ها و ارتقاء سطح این روابط را ارائه شود.

-مبانی نظری

-پیشینه تحقیق

درخصوص موضوع مذکور تاکنون مقالات و تالیفاتی از سوی پژوهشگران و کارشناسان مربوط به رشته تحریر درآمده است که در این زمینه می‌توان به مواردی اشاره نمود:

تالیفاتی که می‌توان به آن اشاره کرد عبارتند از:

۱- کتاب اقتصاد سیاسی آسیای جنوب شرقی نوشته احمد موثقی در سال ۱۳۹۶، به بررسی روابط اقتصادی و سیاسی در کشورهای این منطقه می‌پردازد. نویسنده با تحلیل ساختارهای اقتصادی، تأثیرات جهانی‌سازی و چالش‌های محلی، سعی در روشن‌سازی چگونگی تعاملات اقتصادی و سیاسی در آسیای جنوب شرقی دارد. همچنین، به بررسی نقش دولت‌ها و نهادهای بین‌المللی در توسعه و تغییرات اقتصادی این کشورها می‌پردازد.

۲- کتاب مالزی و استراتژی رشد نوشته بهزاد الصفی در سال ۱۳۹۵، به بررسی فرآیند توسعه اقتصادی مالزی و استراتژی‌های مؤثر در این زمینه می‌پردازد. نویسنده با تحلیل سیاست‌های اقتصادی، برنامه‌های توسعه و نقش دولت در هدایت رشد اقتصادی، به بررسی عوامل موفقیت مالزی در تبدیل شدن به یکی از کشورهای نوظهور می‌پردازد. همچنین، کتاب به چالش‌ها و موانع موجود در مسیر رشد و توسعه پایدار نیز اشاره می‌کند و درس‌هایی برای کشورهای در حال توسعه دیگر ارائه می‌دهد.

۳- کتاب منطقه‌گرایی در شرق آسیا انتشارات وزارت امور خارجه است که در سال ۱۳۹۶ انتشار یافت که نویسنده این اثر کریستوفر دنت^۱ با ترجمه زهره پوستین چی می‌باشد که او به جهت گیری بنیادین منطقه‌گرایی شرق آسیا و تبیین فرایند منطقه‌گرایی جدید مبتنی بر طرح نظریه‌هایی

¹-Christopher M. Dent

است که نه تنها هدف آن توسعه همکاری‌های اقتصادی بین کشورهای منطقه است، بلکه زمینه لازم برای ظهور نیروها و فرایندها به وجود می‌آورد پرداخته است.

۴- کتاب "ASEAN: A Very Short Introduction" نوشته دیوید آلین^۱ در سال ۲۰۲۳ انتشار یافت. این کتاب به بررسی تاریخچه، ساختار و عملکرد آسه آن می‌پردازد. نویسنده به تحلیل چالش‌ها و دستاوردهای این سازمان در زمینه همکاری‌های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی در منطقه جنوب شرق آسیا می‌پردازد.

۵- کتاب "the asean economic community: A comprehensive guide" نوشته واریوس آدورس^۲ در سال ۲۰۲۳ انتشار یافت. این کتاب به بررسی تاریخچه، ساختار و عملکرد آسه آن می‌پردازد. نویسنده به تحلیل چالش‌ها و دستاوردهای این سازمان در زمینه همکاری‌های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی در منطقه جنوب شرق آسیا می‌پردازد.

۶- کتاب "ASAN: the challenge of change" نوشته جی سوریا^۳ در سال ۲۰۱۸ انتشار یافت. این کتاب کتاب به بررسی تحولات اخیر در اتحادیه ASAN، و چالش‌هایی که این اتحادیه با آن مواجه است می‌پردازد. نویسنده به تحلیل سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی کشورهای عضو و تأثیرات جهانی بر این اتحادیه توجه می‌کند.

همچنین با بررسی وجستجو در تحقیقات صورت گرفته موضوع فوق الذکر از سایت ایران داک مشخص گردید:

- ۱ - پایان نامه با موضوع همگرایی منطقه‌ای و کارکرد نابرابر «اکو» و «آسه آن».
- ۲ - پایان نامه با موضوع سازمان منطقه‌ای «آسه آن» و توسعه توریسم در کشورهای این سازمان.
- ۳ - مقاله با موضوع مشکلات انرژی کشورهای در حال توسعه (وجه نظر کشورهای «آسه آن» در برنامه ریزی انرژی).

¹-David J. Allen

²-Various Authors

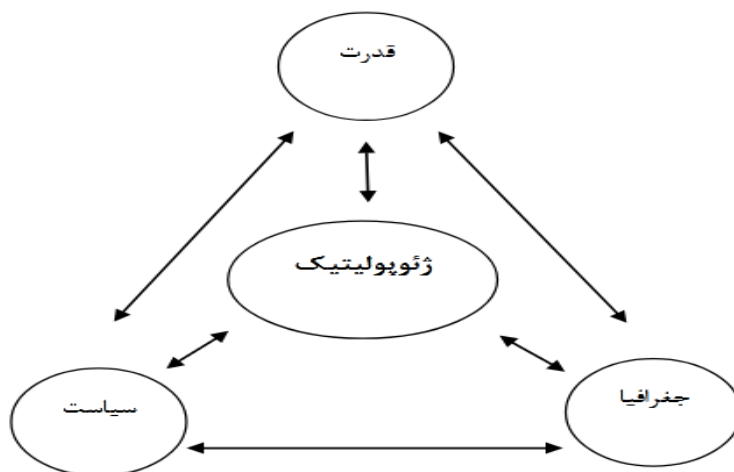
³-Jayasuriya

۴-مقاله با موضوع «آسه آن» درگذر زمان، بررسی و مقایسه تطبیقی عملکرد تجاری اعضاء، تاکنون به ثبت رسیده است.

به طور کلی مقالات و کتب تألیف شده در راستای بیان محدودیت‌های روابط جمهوری اسلامی ایران با جنوب شرق آسیا نبوده است. لکن اثر جامع و کاملی که کلیه ابعاد و زوایای موضوع مورد نظر را روشن نماید و مورد ارزیابی قرار دهد تاکنون تألیف نگردیده و تحقیق مذکور تلاش دارد تا خلاء مربوطه در این زمینه را پر نموده و ارزیابی دقیقی به عمل آید.

- مفهوم شناسی

ژئوپلیتیک: درک واقعیت‌های محیط جغرافیایی به منظور دستیابی به قدرت، به نحوی که بتوان در بالاترین سطح وارد بازی جهانی شد و منافع ملی و حیاط ملی را حفظ کرد (نوذری، ۱۳۹۹: ۲۶۶).

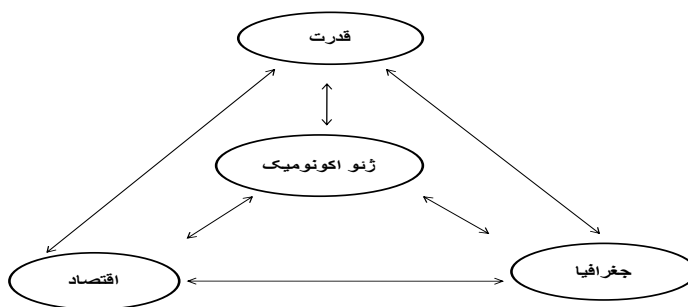

(حافظ‌نیا، ۱۳۸۴: ۳۸)

نمودار شماره ۱: سه وجهی ژئوپلیتیک

ژئواکونومی: از سال ۱۹۸۹ میلادی به بعد، ژئواکونومی یا جغرافیای اقتصادی در مرکز اهداف استراتژی‌ها قرار گرفت. هدف این واژه، دخل و تصرف در استراتژی‌های اقتصادی با بهره‌گیری از بستر ژئوپلیتیکی سنتی است. در این راستا منابع انرژی، خطوط انتقال انرژی و مراکز مصرف انرژی به عنوان اهداف استراتژی‌های اکونومی مورد توجه قرار گرفتند (واعظی، ۱۳۸۹: ۵۹۷).

به‌طورکلی ژئواکونومی از ترکیب سه عامل جغرافیا، قدرت و اقتصاد شکل گرفته است و به نظر می‌رسد سیاست که عاملی مهم در ژئوپلیتیک بوده، جای خود را به اقتصاد داده است. این موضوع به این معنا نیست که ژئواکونومی چیزی غیر از ژئوپلیتیک و یا در برابر ژئوپلیتیک است بلکه ژئواکونومی جزئی از ژئوپلیتیک و یکی از اندیشه‌های ژئوپلیتیک در عصر حاضر می‌باشد.

(منبع عزتی، ۱۳۸۵: ۲۹)

نمودار شماره ۲: ژئواکونومی

منطقه گرایی: منطقه گرایی معادل کلمه لاتین رژیونالیسم است که از لغت region به معنای منطقه و پسوند ism که به معنای گرایش و اعتقاد ترکیب شده است مراد از این اصطلاح در ادبیات روابط بین الملل تشکیلات و اجتماعاتی است که مرکب از حداقل سه واحد سیاسی باشد (کاظمی، ۱۳۷۰: ۱۰۳).

منطقه گرایی معمولاً به سه صورت تجلی می‌یابد:

الف: سیستم‌های اتحاد نظامی مانند ناتو

ب: اتحادیه‌های اقتصادی مانند اتحادیه اروپا

ج: گروه بندی‌های سیاسی از قبیل اتحادیه عرب

جمهوری اسلامی ایران: «ایران» به معنی سرزمین آریاییان است. از دید سیاسی، این نام به کشوری داده می شود که در جنوب باختری آسیا واقع است. در آن بخش از گیتی که اصطلاحاً خاورمیانه خوانده می شود. ایران با گستره ای برابر با ۱۶۴۸۱۹۵ کیلومتر مربع از شمال به دریای خزر و جمهوری های آذربایجان، ارمنستان و نخجوان محدود است؛ از خاور به افغانستان و پاکستان؛ از باختر به ترکیه و عراق و از جنوب به خلیج فارس دریای عمان و گوشه ی شمال باختری اقیانوس هند (حافظ نیا، ۱۳۸۱: ۷۷).

موقعیت جغرافیائی ایران نشان می دهد که تمام خاک کشور در منطقه معتدله کره زمین واقع شده و به این دلیل که موقعیت ریاضی یک کشور بر روی کره زمین دوری و نزدیکی آن از خط استوا یکی از عوامل تعیین کننده وضعیت آب و هوائی یک کشور است.

ایران اگر چه از اقیانوس ها و دریاها ی بزرگ فاصله دارد ولی در دو سوی شمال و جنوب به دریا منتهی می شود. از طرف شمال با دریای خزر به عنوان بزرگترین دریاچه بسته جهان همسایه است، ارتباط دریائی از طریق این دریاچه با روسیه، قزاقستان و ارتباط دریائی و زمینی با جمهوری های آذربایجان و ارمنستان و ترکمنستان از اهمیت خاصی برخوردار است. از طرف جنوب ایران از طریق خلیج فارس و دریای عمان با دنیای خارج ارتباط دارد و بیش از ۸۰ درصد واردات و ۹۵ درصد صادرات ایران از طریق این منطقه صورت می پذیرد. علاوه بر آن خزر و خلیج فارس دو منبع اقتصادی و تأمین انرژی ممتاز در جهان محسوب می شوند.

اهمیت جایگاه ایران در نظریات ژئوپلیتیک عمدتاً ناشی از این واقعیت است که این کشور از طریق خلیج فارس و دریای عمان به دریای آزاد راه دارد و دارای موقعیت گذرگاهی است و علاوه بر اینکه بخش های شمالی ایران جزو سرزمین قلب محسوب می شده، فلات ایران نیز نقش حاشیه ای سرزمین قلب را داشته است. در نظریه قدرت دریایی ماهان جایگاه ایران به لحاظ ژئوپلیتیک بدلیل داشتن تنگه هرمز از یک موقعیت گذرگاهی برخوردار بوده و نسبت به کشورهای مجاور خود دارای یک موقعیت برتر است. از دیدگاه اسپایکمن؛ سواحل ایران در خلیج فارس و تنگه هرمز در موقعیت ریملند واقع شده است و لذا امکان برخورد دو قدرت بری و بحری را فراهم می کند. کشور ایران

دارای سه امتیاز موقعیتی است؛ اولاً این کشور متصل به موقعیت بری اوراسیا است. ثانیاً، به سبب دارا بودن سواحل طولانی در خلیج فارس و دریای عمل از موقعیت بحری برخوردار است، ثالثاً به لحاظ در اختیار داشتن تنگه هرمز دارای موقعیت گذرگاهی است (آسایش، ۱۳۸۹، ۳).

انجمن ملل آسیای جنوب شرقی «آسه آن»

اتحادیه جنوب شرق آسیا در اوت ۱۹۶۷ میلادی به دنبال خروج نیروهای نظامی انگلیس از پایگاه های خود در منطقه جنوب شرق آسیا و در بجهوجه جنگ ویتنام با حمایت های دولت آمریکا در زمان رئیس جمهوری لیندن جانسون و به خاطر نگرانی شدید از سقوط کشورهای آسیایی به دامان کمونیسم، تأسیس شد. عوامل فوق الذکر انگیزه اصلی سران کشورهای اندونزی، مالزی، فیلیپین، تایلند و سنگاپور برای صدور اعلامیه بانکوک در سال ۱۹۹۷ بود. با صدور این اعلامیه اتحادیه مزبور تشکیل گردید و کشور بروئی (دارالسلام) نیز پس از کسب استقلال به این اتحادیه پیوست. البته پیش از پیدایش «آسه آن» نهاد دیگری در منطقه به نام «جامعه جنوب شرقی آسیا» (آسا) وجود داشت (امیدی، ۱۳۸۸: ۵۵).

در سال ۱۹۸۴ به تدریج برخی دیگر از کشورهای منطقه نیز به اتحادیه پیوسته بودند، مثل بروئی و برمه. در حال حاضر کشورهای سنگاپور، فیلیپین، مالزی، اندونزی، تایلند، بروئی، ویتنام، لائوس، کامبوج و میانمار اعضای «آ. سه آن» را تشکیل می دهند.

کشورهای عضو آسه آن در مجموع حدود ۶۳۰ میلیون نفر جمعیت، ۵/۴ میلیون کیلومتر مربع وسعت دارد. نژاد ملای و پولینزی که حدود نیمی از سکنه این منطقه را تشکیل می دهد اکثراً در اندونزی مالزی و فلپین اقامت دارند. نژاد سیتو - تبتی در میانمار، تایلند و لائوس و نژاد مون-خکر در شبه جزیره هند، چین و بویژه کامبوج پراکنده اند. نژاد چینی در کل منطقه پراکنده است و نقش موثری در اقتصاد منطقه ایفا می کند، بخصوص در سنگاپور مالزی و تایلند تعداد بسیار زیادی چینی اقامت دارند تعداد هندی ها به مراتب کمتر بوده و اکثراً در سنگاپور مالزی و میانمار زندگی می کنند (خوش هیکل آزاد، ۱۳۹۳: ۳۳).

از عوامل بین‌المللی که در منطقه‌گرایی در جنوب شرق آسیا در سال‌های پس از جنگ دوم جهانی مؤثر بود می‌توان به عوامل مهمی چون جنگ سرد و تأثیر قدرتهای بزرگ بر منطقه و رشد منطقه گرایی در جهان اشاره نمود. بعد از جنگ دوم جهانی و شروع جنگ سرد، قاره آسیا صحنه رقابت برای نفوذ دو بلوک ایدئولوژیک یعنی کمونیسم و کاپیتالیسم گردید (کاظمی، ۱۳۷۰: ۱۹۴). از آنجا که سازمان ملل متحد از همان آغاز کار برای برخورد با مسایل کشورهای جهان سوم در آسیا ناتوان دیده شد زمینه برای گسترش بیش از پیش تضاد و مسابقه دو ابر قدرت فراهم گردید. احساس خطر غرب و به اصطلاح جهان آزاد از افتادن کشورهای نسبتاً ضعیف آسیایی در دامان کمونیسم از طریق شورش‌های توده‌ای داخلی و یا دخالت مستقیم اتحادیه شوروی سبب آن شد که با فراهم آوردن زمینه‌های اتحاد و وحدت منطقه‌ای از طریق پیمان‌های دفاعی، اقتصادی و سیاسی مناطق حائلی در دوردور مرزهای شوروی به وجود آید. پس از نفوذ کمونیسم به چین و حمله کره شمالی به کره جنوبی اوج گیری نهضت‌های کمونیستی در هند و چین، پا گرفتن احزاب کمونیست در فیلیپین، مالایا برمه و ...، غرب خود را در برابر شوروی غافلگیر یافته و در صدد ایجاد کمربند استراتژیکی در راستای سیاست تحدید کمونیسم برآمد و از این زمان پیمان‌های دو جانبه مثل پیمان با کره جنوبی تایوان فیلیپین و...) و سپس پیمان‌های چند جانبه در جهت ایجاد همین کمربند شکل گرفتند و بدون شک نقش قدرتهای بزرگ در گرایش کشورهای منطقه جنوب شرق آسیا به همگرایی منطقه‌ای قابل انکار نیست. رد پای ابرقدرت‌ها در تمامی تحولات مهم منطقه مؤید این تأثیر تردید ناپذیر است. در همین سالها، یعنی سالهای پس از جنگ تلاش دیگری به آرامی زمینه‌های تمایل کشورها به همکاری‌های منطقه‌ای را در جنوب شرق آسیا فراهم می‌کرد. در سال ۱۹۵۳ قطعنامه ملل متحد تصریح کرد کشورهایی که به اندازه کافی توسعه نیافته‌اند حق دارند از منابع و ثروت‌های طبیعی خود استفاده نمایند. در سال ۱۹۵۵ کنفرانس آسیایی آفریقایی باندوگ ضمن محکوم کردن استعمار و استثمار مناطق مختلف کره زمین توسط قدرت‌های بزرگ فاش ساخت که اصول بسیار والایی که ده سال پیش از آن راجع به توسعه در اساسنامه سازمان ملل متحد آمده بود، به باد تمسخر گرفته شده است. اتحادیه اروپا و آسه آن از نمونه‌های بارز و موفق همکاری منطقه‌ای می‌باشند که اولی با

اهداف صرفاً اقتصادی شروع و به تدریج در مسایل سیاسی نیز وارد شد. در حالیکه دومی اهداف سیاسی و امنیتی را دنبال نمود. ولی بعداً همکاری های اقتصادی را محور کار خود قرار داد. منافع مشترک مهمترین عامل همکاری منطقه ای می باشد و وابستگی متقابل کشورهای یک منطقه به گونه ای است که ضامن حفظ منافع فراوان اقتصادی برای کل منطقه خواهد بود. بنابراین می توان نتیجه گرفت زمینه های اصلی نیل به همگرایی در منطقه جنوب شرق آسیا در سال های اولیه دهه هفتاد سیاسی و بخاطر هراس از گسترش کمونیسم بوده است. این همگرایی کم کم جنبه های غیر سیاسی مثل اقتصادی فرهنگی و اجتماعی را نیز در بر گرفته و تبدیل به یک همکاری موفق در تمامی زمینه ها گردید که نقطه اوج آن تشکیل اتحادیه ملل جنوب شرق آسیا یا «آسه آن» است (خوش هیکل آزاد، ۱۳۹۳: ۳۴).

ساختار اجرایی اتحادیه «آسه آن» یک اتحادیه دولتی غیر دولتی بوده و دارای ۵ اجلاس، ۲۱ کمیته، ۷۷ گروه و ۷ دبیرخانه، ۸ کمیته فرعی ۲۰ گروه کاری؛ گروه هماهنگ کننده و ۳ گروه کارشناسی است. بالاترین رکن تصمیم گیرنده این اتحادیه اجلاس سران است که سیاست های کلی را وضع و تدوین کرده و خطوط محوری فعالیت کمیته ها و دیگر ارگان های اتحادیه را مشخص می کند و اجلاس سران از سال ۱۹۹۲ هر سه سال یکبار برگزار می شود. مجری خط مشی های کلی سران را اجلاس وزرا بر عهده دارد و مجری برنامه ها نیز کمیته های «آسه آن» هستند که به دو گروه تقسیم می شوند. گروه اول کمیته های تخصصی شامل، بودجه تحقیق، دارایی و بانکداری کشاورزی و محصولات غذایی و جنگل، صنعت و معدن و انرژی حمل و نقل و ارتباطات تجاری و جهانگردی، علم و تکنولوژی، توسعه اجتماعی، امور فرهنگی آموزشی و مبارزه با مواد مخدر است. گروه دوم کمیته های «آسه آن» را، یازده کمیته تشکیل می دهند که در کشورهای ثالث یا غیر عضو تشکیل شده اند و در کشورهای آلمان، بلژیک، نیوزلند، سوئیس، انگلیس، کانادا، فرانسه، ژاپن آمریکا و استرالیا قرار دادند (پوستین چی، ۱۳۹۶: ۲۵۲-۲۵۶).

به طور کلی تشکیل «آسه آن» بستر سیاسی و ثبات و آرامش لازم برای انجام فعالیت های اقتصادی را در کشورهای عضو فراهم نمود که در سایه ثبات و امنیت بدست آمده است. هر یک از این کشورها

به تنهایی توانسته‌اند رشد اقتصادی بالایی را به دست آورند بر این اساس نرخ رشد تولید ناخالص داخلی و همچنین نرخ رشد صادرات تعدادی از این کشورها طی دو دهه اخیر بالاتر از نرخ رشد جهانی و کشورهای در حال توسعه بوده است (امیدی، ۱۳۸۸: ۹۰).

ویژگی های استراتژیکی منطقه «آسه آن»

شناخت استراتژی‌های «ASAN» به دلیل موقعیت جغرافیایی استراتژیک و جمعیت بالای این منطقه، به ویژه در زمینه‌های اقتصادی و فرهنگی، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. با توجه به تنوع فرهنگی و دینی کشورهای عضو و وجود بازارهای بزرگ، این شناخت می‌تواند به کشورها کمک کند تا از فرصت‌های تجاری بهره‌برداری کرده و روابط دیپلماتیک موثرتری برقرار کنند. همچنین، آسه‌آن به عنوان یک بلوک اقتصادی می‌تواند به تقویت همکاری‌های منطقه‌ای و مقابله با چالش‌های جهانی، از جمله رقابت‌های اقتصادی و امنیتی، کمک کند. در نتیجه درک استراتژی‌های این سازمان، به کشورها امکان می‌دهد تا در برابر تحولات بین‌المللی به شکل مؤثرتری واکنش نشان دهند و از پتانسیل‌های موجود بهره‌برداری کنند.

۱- یکی از کانون‌های اقتصاد بین الملل کشورهای عضو «آسه آن» است که در مجموع حدود ۶۳۰ میلیون نفر جمعیت، ۵/۴ میلیون کیلومتر مربع وسعت دارند. در میان کشورهای «آسه آن» برونئی، مالزی و اندونزی دارای ذخایر قابل توجه نفت و گاز و کشورهای فیلیپین سنگاپور و تایلند وارد کننده این مواد می‌باشند (امیدی ۱۳۸۸ : ۵۶ و ۹۷).

۲- قطب جمعیتی جهان اسلام: جنوب و شرق آسیا یا آسیای جنوب شرقی یکی از مناطق بسیار مهم و استراتژیک جهان به شمار می‌آید. از نظر فرهنگی، جنوب شرق آسیا محل حضور و فعالیت جدی ادیان و آیین‌های مختلف است. آسیای جنوب شرقی محل سه دین یا سه تفکر مهم است و از نظر فرهنگی منطقه‌ای با اهمیت برای ما به شمار می‌آید. حضور مسلمانان فرهیخته، معتقد و به روز در این کشورها بسیار فعال است. هم اکنون قریب به ۳۰۰ میلیون مسلمان عمدتاً با فرهنگ و زبان مالایی در سه کشور با اکثریت مسلمان یعنی اندونزی (۹۰ درصد) مالزی (۶۰ درصد)، برونئی دارالسلام (۹۰ درصد) و همچنین به صورت اقلیت در دیگر کشورهای منطقه جنوب شرق آسیا

همانند، تایلند، فیلیپین، سنگاپور، برمه و چند کشور دیگر منطقه به صورت اقلیت از ۱۰ تا ۲۰ درصد سکونت دارند (امیدی، ۱۳۹۵: ۹۹).

۳- بازار مصرف: شرق آسیا یکی از بزرگترین نواحی است که دارای بالاترین نرخ رشد اقتصادی در دنیا بوده که این ظرفیت بسیار مناسبی برای حضور بیشتر ایران در این نقطه جهان است. با توجه به سیاست نگاه به شرق ایران، گسترش روابط با کشورهای شرق آسیا از جمله اهداف راهبردی سیاست خارجی است. بنابر این این نقطه از مهمترین مراکز اقتصادی در دنیا بوده که این ظرفیت بسیار مناسبی برای حضور بیشتر ایران در این نقطه جهان است.

۴- بزرگترین آبراه بین المللی و خطوط انتقال کالا و انرژی: تنگه مالاکا، باریکه ای آبی است به طول ۸۰۰ کیلومتر که بین شبه جزیره مالزی و جزیره اندونزیایی سوماترا واقع شده است. این تنگه از دیدگاه اقتصادی و راهبردی، یکی از مهمترین آبراه های کشتیرانی دنیا محسوب شده و با آبراه هایی مانند کانال سوئز و پاناما قابل مقایسه است. زیرا تنگه استراتژیک مالاکا دو اقیانوس هند و آرام را به یکدیگر متصل می کند. اتصال این دو اقیانوس به معنای مربوط ساختن پرجمعیت ترین کشورهای دنیا یعنی چین هند و اندونزی است. هم اکنون بیش از نیمی از کل تجارت جهانی نفت از این تنگه می گذرد (اصفهانی، ۱۶۱۳۹۲).

۵- محل رقابت قدرت های منطقه ای و بین المللی: در پی تحولات نظام بین المللی و با توجه به ویژگی های اقتصادی سیاسی و امنیتی منطقه به ویژه تلاقی سیاست های سه قدرت بزرگ آمریکا چین و ژاپن به نظر می رسد که مرکز ثقل استراتژیک جهان در حال انتقال به منطقه هند و آسیای باسفیک می باشد. در حال حاضر ماهیت روابط در حوزه اقیانوس آرام براساس همکاری توأم با رقابت استوار می باشد.

ویژگی استراتژیکی جمهوری اسلامی ایران:

شناخت استراتژی های ایران به دلیل موقعیت جغرافیایی ویژه، منابع طبیعی غنی و تأثیرات سیاسی و اقتصادی در منطقه و فرامنطقه از اهمیت بالایی برخوردار است. این شناخت به کشور کمک می کند تا در برابر چالش های بین المللی و تحولات منطقه ای به طور مؤثری واکنش نشان دهد و از فرصت های تجاری و دیپلماتیک بهره برداری کند. همچنین، با توجه به تنوع فرهنگی و دینی در ایران و همسایگی با کشورهای مختلف، درک استراتژی های ایران می تواند به تقویت روابط منطقه ای و همکاری های اقتصادی کمک کند. در نهایت، این شناخت به ایران امکان می دهد تا در

راستای تأمین منافع ملی و توسعه پایدار، سیاست‌های خود را بهینه‌سازی کند و در عرصه‌های جهانی نقش مؤثری ایفا نماید.

۱- اهمیت ژئوپلیتیکی ایران: با توجه به موفقیت خاص سوق الجیشی از دیر باز کشور ایران در صحنه جهانی از اهمیت خاصی برخوردار بوده و در طول قرون متمادی همواره بعنوان پل ارتباطی بین شرق و غرب مطرح بوده است.

۲- موقعیت ژئواکونومیک ایران: نفت در خاورمیانه برای نخستین بار در ایران تولید شد. از آن زمان تاکنون بیش از یکصد سال می‌گذرد و میلیاردها بشکه نفت خام از میدان‌های نفتی ایران به دست آمده است و به خارج رفته است این صادرات عظیم نفت خام باعث گردیده است ایران در نظام بین الملل و روابط سیاسی بین المللی جایگاه ویژه‌ای به دست آورد. در ژئوپلیتیک انرژی جهان ایران از دو جهت در کانون توجه و مرکز تعاملات بین المللی قرار دارد:

الف) موقعیت ژئوپلیتیک ایران و قرار گرفتن در بیضی انرژی جهان

ب) موقعیت ایران از لحاظ انتقال انرژی و نقش حیاتی این کشور در امنیت جهانی انرژی (مختاری هشی، ۱۳۸۹: ۱۱۵).

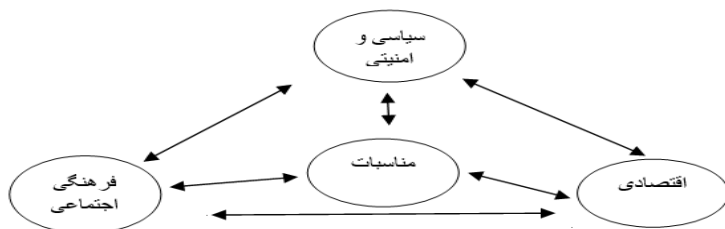
۳- نقش ایران در کریدور شمال و جنوب در شرایط کنونی یکی از شاخص‌های مهم تجارت بین المللی مسئله اقتصاد ترانزیت و درآمدهای حاصله از آن است و به مفهوم سهم شدن در بازار بین المللی حمل و نقل کالا و عبور از دروازه‌های تجارت بین الملل می‌باشد. مسافت کریدور شمال و جنوب بالغ بر ۸۰۰۰ کیلومتر خواهد بود که این مسیر از مسیر کانال سوئز ۴۰٪ کوتاهتر و ۳۰٪ ارزان تر است. کریدور بین المللی حمل و نقل (شمال - جنوب) که در زمینه ترانزیت کالا بین کشورهای آسیایی و اروپایی بوجود آمده است، ارتباط ترانزیتی کشورهای شمال اروپا اسکاندیناوی و روسیه را از طریق ایران با کشورهای حوزه خلیج فارس حوزه اقیانوس هند و جنوب شرقی آسیا برقرار می‌سازد.

۴- قرارگیری در مجاورت تنگه هرمز و خلیج فارس یکی از دلایل اهمیت استراتژیک جمهوری اسلامی ایران وجود خلیج فارس و تنگه هرمز است (اسدی، ۱۳۸۱: ۵۵).

۵- جایگاه ایران در جهان اسلام از نظر فرهنگی و اعتقادی ایران در مرکزیت جهان اسلام قرار گرفته است، به طوری که در روند تحولات آینده جهان می‌تواند با بعضی از کشورهای منطقه نقش ارزنده ای را ایفا کند (اسدی، ۱۳۸۱: ۵۸).

چارچوب نظری:

باتوجه به مطالب ذکر شده برای مناسبات جمهوری اسلامی ایران با «ASAN» می‌توان سه شاخص سیاسی-امنیتی، اقتصادی و فرهنگی - اجتماعی را در نظر گرفت بر همین اساس مدل تحقیق زیر بعنوان مدل تحقیق طراحی و ارائه می‌گردد:

نمودار ۳: چارچوب نظری

روش تحقیق:

نوع تحقیق کاربردی توسعه ای و روش این تحقیق توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری در این پژوهش عبارت اند از، صاحب نظران در حوزه ی راهبردی، ژئواکونومیک و ژئوپلیتیک به ویژه در حوزه ی جنوب شرق آسیا، دستگاه های کشوری و لشکری و مراکز دانشگاهی که دارای مدرک دکتری و کارشناسی ارشد). بنابراین جامعه آماری این تحقیق با ویژگی های تعیین شده شامل ۱۳۰ نفر هستند که به علت تعدد آنها و در دسترس نبودن همگی، اقدام به نمونه گیری شده و حجم نمونه با بهره گیری از فرمول کوکران به تعداد ۶۶ نفر تعیین گردید که به روش تصادفی ساده این نمونه گیری به عمل آمده است. روش های گردآوری اطلاعات مطالعه ی کتابخانه ای شامل آرشیوها و کتاب های تخصصی مرتبط و سایت های تخصصی و بررسی های میدانی شامل پرسشنامه است. برای تعیین روایی محتوایی از ضریب لاوشه استفاده شده است.

$$C.V.R = \frac{NE - \frac{N}{2}}{\frac{N}{2}}$$

C.V.R. - ضریب لاوشه

Ne = تعداد متخصصینی که گزینه مهم و مرتبط را برای سؤال انتخاب کرده اند.

N = تعداد کل متخصص

با توجه به اینکه تعداد خبرگان و نظردهندگان برای این ارزیابی ۶۶ نفر بودند برای روایی بالا، مقدار قابل قبول ضریب بالاتر از ۰/۷ مدنظر قرار گرفت در کل برابر محاسبات انجام شده، تمام ۱۲ گویه ی پرسشنامه تأیید گردیدند پس از تأیید، عوامل پرسشنامه بین جامعه آماری ۶۶ نفر با مدنظر قرار دادن ویژگی های جامعه آماری توزیع گردید.

برای پایایی پرسشنامه نیز از آلفای کرونباخ استفاده شده است. ضریب آلفای کرونباخ یک نوع ضریب پایایی است که نشان می دهد چگونه اجزای یک مجموعه به نحو مناسب به یکدیگر همبسته شده اند. هر چه آلفای کرونباخ به یک نزدیک باشد پایایی بیشتر است. در این فرمول

$$r_a = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum s^2 k}{\sum s^2 t} \right]$$

k = تعداد سؤال های پرسشنامه

$k \sum s$ = واریانس پاسخ های همه آزمودنی ها به سؤال k ام

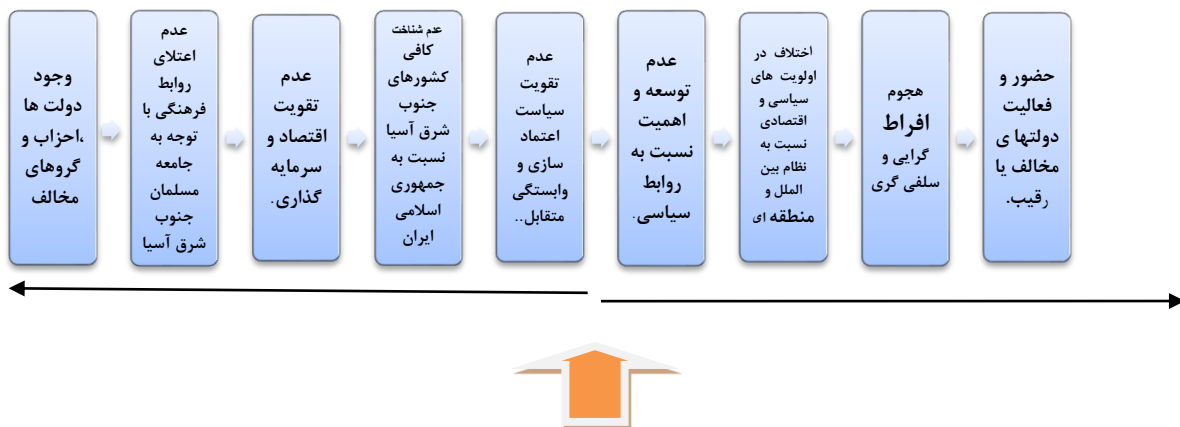
$\sum s^2 t$ = واریانس جمع نمره های هر پاسخگو

r_a = ضریب پایایی کرونباخ که باید بیشتر از ۰/۷۵ باشد.

جدول ۱: مقدار ضریب پایایی محاسبه شده

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
0.883	10

با توجه به اینکه مقدار ضریب آلفا کرونباخ به دست آمده بیشتر از ۰/۷۵ است لذا گویه های پرسشنامه مورد استفاده از قابلیت اطمینان لازم برای ادامه تحقیق برخوردار بوده است. در تحلیل داده ها از روش آمارهای توصیفی و استنباطی و نرم افزار SPSS استفاده شده است که در نهایت با استفاده از آزمون خی دو، تعیین سطح معناداری ضریب اطمینان ۹۵ با خطای حداکثر زیر ۵٪ عمده ترین عوامل محدودیت روابط ج.ا.ایران با کشورهای آسه آن احصاء شد.

شکل ۱: مهمترین عوامل محدود کننده روابط جمهوری اسلامی ایران با منطقه اقتصادی «آسه آن

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

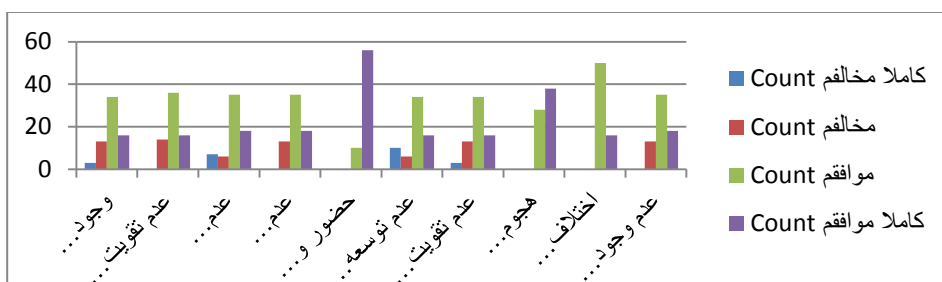
به منظور بررسی آماری و تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده، ابتدا گزاره‌های اولیه در قالب پرسشنامه‌ای پنج گزینه‌ای پرسشنامه، اول تهیه و بین ۱۰ نفر از پاسخ دهندگان طی دو مرحله به شرح گام‌های زیر توزیع گردید. در گام اول در این پرسشنامه از پاسخ دهندگان درخواست شد که علاوه بر تأیید یا عدم تأیید درستی گزاره‌های معرفی شده، گزاره جدیدی که به نظرشان می‌رسد پیشنهاد کنند و همزمان نظر خود را در مورد ارزش و میزان تأثیر و اهمیت هر یک از گزاره‌های معرفی شده در مقابل آن درج نمایند که حاصل پرسشنامه مرحله اول از ۱۴ عامل مؤثر محدود کننده روابط بین ج.ا.ایران و کشورهای عضو آسه آن تعداد ۱۰ عامل با توجه به ادبیات تحقیق و نظرات پاسخ دهندگان استخراج و مجدداً در پرسشنامه دوم جهت پاسخگویی لازم در معرض نظر سنجی پاسخ دهندگان و استادان دانشگاه واقع شد که مورد تأیید قرار گرفت.

جدول ۲: لیست نمرات کسب شده

	کاملاً مخالفم	مخالفم	موافقم	کاملاً موافق	جمع
	count	count	count	count	
عدم وجود نهادها و سازمانهای منطقه‌ای در جنوب شرق آسیا منجر به روابط محدود جمهوری اسلامی ایران با این کشورها شده است	0	3	35	18	66
اختلاف در اولویت‌های سیاسی و اقتصادی نسبت به نظام بین الملل و منطقه منجر به روابط محدود جمهوری اسلامی ایران با کشورهای جنوب شرق شده است.	0	0	28	38	66
هجوم افراط گرایی و سلفی گری در جنوب شرق آسیا منجر به روابط محدود جمهوری اسلامی ایران با کشورهای جنوب شرق شده است.	0	13	35	18	66
عدم تقویت سیاست اعتماد سازی و وابستگی متقابل منجر به روابط محدود جمهوری اسلامی ایران با کشورهای جنوب شرق شده است.	3	14	33	16	66
عدم تقویت اقتصاد و سرمایه گذاری در جنوب شرق آسیا منجر به روابط محدود جمهوری اسلامی ایران با این کشورها شده است	0	14	36	16	66
حضور و فعالیت دولت‌های مخالف با رقیب در جنوب شرق منجر به روابط محدود ایران با کشورهای جنوب شرق شده است.	0	0	10	56	66
عدم شناخت کافی کشورهای جنوب شرق آسیا نسبت به جمهوری اسلامی ایران منجر به روابط محدود جمهوری اسلامی ایران با این کشورها شده است.	7	6	35	18	66
وجود دولت‌ها احزاب و گروه‌های مخالف در کشورهای جنوب شرق آسیا منجر به روابط محدود جمهوری اسلامی ایران با این کشورها شده است.	3	13	34	16	66
عدم توسعه و اهمیت نسبت به روابط سیاسی با کشورهای جنوب شرق منجر به روابط محدود جمهوری اسلامی ایران با این کشورها شده است.	10	6	34	16	66
عدم اعتدالی روابط فرهنگی با توجه به جامعه مسلمان جنوب شرق آسیا منجر به روابط محدود جمهوری اسلامی ایران با این کشورها شده است.	0	13	35	18	66

جدول ۳: میانگین پاسخ های دریافتی پیرامون محدودیت روابط جمهوری اسلامی ایران با منطقه اقتصادی «آسه آن»

سوال	Q1	Q2	Q3	Q4	Q5	Q6	Q7	Q8	Q9	Q10
Mean	3.08	3.58	3.24	2.95	2.85	3.85	3.08	2.97	3.03	2.95
N	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66
Std. Deviation	0.686	0.498	0.432	0.793	0.965	0.361	0.686	0.894	0.679	0.793

نمودار ۴: نمودار میله ای پاسخ های دریافتی

از نگاه آماری در جدول شماره یک سه عامل در محدودیت روابط ج ۱ ایران با آسه آن نسبت به بقیه

عوامل دارای تاثیر بیشتری است، که به ترتیب زیر عبارتند از:

۱-حضور و فعالیت دولت های مخالف یا رقیب در جنوب شرق آسیا «ASAN»

۲-اختلاف در اولویت ها نسبت به نظام بین الملل و منطقه

۳-هجوم افراطی گری و سلفی گری در جنوب شرق آسیا.

نتیجه گیری و پیشنهاد:

الف-نتیجه گیری

آنچه مسلم است، جمهوری اسلامی ایران با توجه به ظرفیت های خود توانسته است به عنوان

کشوری موثر و مهم در منطقه غرب آسیا و عرصه بین الملل مطرح شود و از سوی دیگر کشورهای

جنوب شرق آسیا، که پس از رنسانس اقتصادی، خود را از وضعیت نابسامان و نامطلوب خارج نموده و به سطح بالای اقتصاد جهانی رسانده‌اند، توانسته‌اند از چنان اقتصاد قوی و تاثیرگذاری در سطح منطقه و جهان برخوردار گردند، که اکنون با نام بهره‌ای آسیایی شناخته می‌شوند. اما با این وجود در طی سال‌های اخیر روابط جمهوری اسلامی ایران با کشورهای جنوب شرق آسیا «ASAN» از وضعیت مطلوبی برخوردار نبوده است. روابط ایران با آسه آن «ASAN» با چالش‌ها و محدودیت‌هایی مواجه است. در این تحقیق سعی شد که عوامل محدود کننده روابط بین ایران با آسه آن (سازمان همکاری‌های جنوب شرق آسیا) احصا گردد، و نتایج به شرح زیر است:

۱- حضور و فعالیت دولت‌های مخالف یا رقیب در جنوب شرق آسیا «آسه آن» منطقه جنوب شرق آسیا به دلیل دارا بودن قلمرو آبی که میزبان خطوط دریایی استراتژیک و حیاتی برای ارتباطات جهان است و همچنین سرشار بودن از منابع انرژی جهان مانند گاز از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار گردیده است و از سوی دیگر پیشرفت و ثبات اقتصادی در جنوب شرق آسیا موجب آن شده است که، یک پنجم تجارت جهانی در این منطقه صورت. البته ناگفته نماند ثبات و کاهش تنش در منطقه جنوب شرق آسیا که متأثر از روحیه همکاری و تعاون میان این کشورها بوده است بر اهمیت این منطقه بیش از پیش افزوده است. در واقع وضعیت مثبت موجود حاصل تلاش‌های عمدی فردی یا گروهی کشورهای جنوب شرقی آسیا در ساخت محیطی است که باعث کاهش تنش و تقویت همکاری گردیده است. ثبات منطقه‌ای از زمینه‌های لازم برای تعقیب استراتژی‌های بلند مدت اجتماعی سیاسی و اقتصادی را فراهم ساخته و در این امر موفقیت چشم‌گیری حاصل شده است. از همین رو، یکی از محورهایی که رقابت و فعالیت دو ابرقدرت مذکور آمریکا و چین را می‌توان حول آن مشاهده کرد، نزدیک شدن به آسه آن به عنوان یکی از نیروهای تأثیر گذار در منطقه می‌باشد. آمریکا به واسطه سابقه همکاری و روابط گسترده با کشورهای جنوب شرق آسیا و چین به عنوان قدرتی نوظهور که در کنار آسه آن قرار دارد در صدد آن هستند که با فعالیت و توسعه حضور خود در کشورهای این منطقه از شرق آسیا سلطه و هژمونی خود را بر آنان تحمیل نمایند. از همین رو حضور فعالیت ایالات متحده آمریکا در جنوب شرق آسیا را می‌توان هم به عنوان مانع و هم به عنوان

تهدید و فعالیت‌های جمهوری خلق چین را به عنوان مانع در توسعه روابط ایران با کشورهای جنوب شرق آسیا نام برد چرا که حضور آمریکا در این حوزه از شرق آسیا به عنوان کشور مخالف با نظام جمهوری اسلامی ایران علاوه بر ایجاد موانع در توسعه روابط ایران با کشورهای جنوب شرق آسیا می‌تواند با تحمیل و دیکته راهبردهای سلطه جویانه خود بر این کشورها زمینه تهدیداتی را هم فراهم آورد. از سویی دیگر چین که به عنوان قدرت نوظهور بزرگ اقتصادی در جهان مطرح شده است را باید رقیب اصلی ایران در توسعه مبادلات و تجارت با کشورهای جنوب شرق آسیا بر شمرد.

اختلاف در اولویت‌ها نسبت به نظام بین‌الملل و منطقه: بی‌شک یکی از مهمترین چالش و مانع در راه توسعه روابط جمهوری اسلامی ایران با کشورهای جنوب شرق آسیا و اندونزی به اولویت‌های طرفین نسبت به نظام بین‌الملل و منطقه باز می‌گردد. نوع نگاه جمهوری اسلامی ایران به منطقه و نظام بین‌الملل هنوز امنیتی است و لذا اولویت‌های آن نسبت به نظام بین‌الملل و منطقه تقدم اولویت‌های سیاسی بر اقتصادی است. اما، این درحالی است که اولویت کشورهای جنوب شرق آسیا، رشد و توسعه اقتصادی می‌باشد و به‌شدت نسبت به مسائل امنیتی حساس بوده و از آن‌ها گریزانند. در همین باب باید گفت انقلاب اسلامی، ایران شکل جدیدی از معادله قدرت را در سیاست بین‌الملل ایجاد نموده است. این امر براساس شاخص‌ها و نشانه‌های ایدئولوژیک و ساختار سیاسی جمهوری اسلامی سازماندهی گردیده است. از سوی دیگر می‌توان بر این امر تأکید داشت که بسیاری از شاخص‌ها و نشانه‌های امنیت سازی در ایران واکنشی نسبت به تهدیدات بین‌المللی منطقه‌ای و داخلی محسوب می‌شود. به این ترتیب گفتمان امنیت محور جمهوری اسلامی ایران از یک سو مربوط به شاخص‌ها و نشانه‌های ساختاری - ایدئولوژیک آن بوده و از سوی دیگر می‌توان آن را واکنشی نسبت به تهدیدات متنوع امنیتی علیه جمهوری اسلامی ایران دانست. از همین رو در ذهنیت و ادراک ایرانیان همواره جلوه‌هایی از تهدید و توطئه قدرت‌های بزرگ علیه ساختار سیاسی و اجتماعی ایران نهفته است. این ادراک در حوزه تحلیل گروه‌های اجتماعی نسبت به یکدیگر نیز

مشاهده می‌شود. به عبارت دیگر احساس تهدید، بخشی از واقعیت ذهنی و ادراکی جامعه ایرانی است که در دوران پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران به دلیل مداخله مستقیم و غیر مستقیم قدرت‌های بزرگ در موضوعات سیاسی و امنیتی عینیت بیشتری یافته است. و از سویی دیگر افزایش مطالبات گروه‌های سیاسی، تحرک و مشارکت فزاینده نیروهای سیاسی و ظهور برخی از تهدیدهای منطقه‌ای - بین‌المللی در زمره عوامل تشدید کننده چنین نشانه‌هایی است.

۳- هجوم افراطی‌گری و سلفی‌گری در جنوب شرق آسیا و اندونزی: امروزه دامنه رشد نمونه‌های خشن افراط‌گرایی اسلامی در خاورمیانه، غرب آسیا و آفریقا محصور نمانده و دیگر مناطق جهان اسلام چون آسیای جنوب شرقی را نیز به سمت خشونت و افراط‌گرایی مذهبی تمایل پیدا کرده‌اند. بی شک اسلام رایج در این منطقه همواره شهره به اسلام خندان و ماهیت باورهای تاریخی ملت‌های این منطقه به دلیل سابقه و حضور طولانی جریان‌های دینی و مذهبی معناگرا و اخلاق محور همانند بودیسم، هندویسم و تصوف اسلامی آمیخته و مشحون از بردباری و تسامح بوده است. ظهور ده‌ها سازمان افراطی علی‌الظاهر اسلام‌گرا طی سال‌های اخیر در این منطقه، رشد تخریب چهره اسلام به ویژه ایجاد منازعات مذهبی (مانند اختلاف بین شیعه و سنی)، همچنین پیوستن صدها تن از جوانان مسلمان این منطقه از شرق آسیا به گروه‌های تروریستی داعش نمونه‌ای از قرائن و شواهد موجود برای اثبات این ادعاست. در واقع شدت موج افراط‌گرایی در جنوب شرق آسیا به اندازه‌ای بوده است که توانسته بسیاری از جریانات معتدل سنت‌گرا و صوفی مسلک کشورهای نظیر اندونزی را که عموماً این جریانات با ماهیت ضد وهابی بوده‌اند را تحت تأثیر خود قرار دهد و آنان را به تغییر رویکرد از صوفی‌گری و اسلام اعتدالی به گرایش‌های سلفی و افراطی تشویق نماید تا جایی که هیچ‌گاه در این منطقه به قدر کنونی آمیخته و متأثر از تفکرات افراطی و سلفی و به ویژه وهابیت نبوده است. دامنه افراط‌گرایی مذهبی تا حد ورود به بدنه نهادهای سنت‌گرایی همچون بزرگترین سازمان اسلامی جهان، یعنی سازمان نهضت‌العلماء گسترده شده است که فلسفه وجودی آن حفظ اسلام مالایی در برابر نفوذ و اشاعه تفکر وهابی بوده است. این تغییر تفکر به سمت افراط‌گرایی، امروزه موجب ایجاد تغییر در برخی ساختارهای سنتی تفکر اسلامی در منطقه جنوب شرق آسیا شده است

و صف بندی‌های جدیدی را به دنبال داشته است که به تقویت و گسترش پایگاه‌های اجتماعی و نگرش‌های افراطی در میان مسلمانان این منطقه شده است. جریان‌ات سلفی و وهابی با نفوذ در مدارس دینی و سایر نهادهای مذهبی و فرهنگی گام‌های بلندی به منظور گسترش افراط‌گرایی در کشورهای جنوب شرق آسیا و خصوصاً اندونزی به عنوان پر جمعیت‌ترین کشور جهان اسلام برداشته‌اند. در واقع می‌توان گفت تأثیرپذیری از عوامل خارجی و نقش مؤثر عنصر عربی به ویژه سعودی و مصر در پیدایش و گسترش این جریان‌ها وجه مشترکی است که می‌توان در همه گروه‌های وهابی و سلفی در جنوب شرق آسیا مشاهده کرد. فشارهای اقتصادی و مقابله با مدرنیسم مادی‌گرا و همین طور جریان جهانی شدن و طبیعت مصرف‌گرایی کاپیتالیسم، دخالت‌های غربی‌ها در کشورهای اسلامی و اعمال فشار و زور بر مسلمانان فلسطین، تجاوز آمریکا به افغانستان و دخالت نابجا در منطقه بالکان، همگی دست به دست هم داده‌اند و سبب شدند تا بسیاری از مسلمانان این به سمت اسلام رادیکالی و قرائت افراط گرایانه از دین روی آورند. بدین جهت تفکر سلفی با حمایت عربستان سعودی از یک سو و نگرش‌های روشنفکران ملی‌گرا و لیبرال از یک سو، هر دو در کنار هم پیش می‌رفتند و گاه نیز بر سر منافع مشترک میان آنها نزاع و درگیری شکل می گرفت. در واقع مجموع شرایط به وجود آمده در جنوب شرق آسیا و گسترش روز افزون افراط گرایی در بعضی از مناطق و در میان گروه‌هایی اسلامی این کشورها گشته است که مثابه مانع در مسیر توسعه و اعتلای روابط جمهوری اسلامی ایران با کشورهای جنوب شرق آسیا عمل نماید.

ب- پیشنهادها

اعتلای روابط با اتحادیه آسه آن را می‌توان در تمسک به چهار راهکار:

الف : توسعه همه جانبه روابط اقتصادی و دیپلماسی اقتصادی، تلاش در صدور انقلاب اسلامی .

ب : ایجاد اولویت‌بندی جدید در سیاست گذاری‌ها، حمایت از مسلمانان و شیعیان جنوب شرق

آسیا

ج: گسترش و تنوع مناسبات فرهنگی، تنوع در روابط با جنوب شرق آسیا در راهبرد دفاعی یا بقا در پرتوی تقویت وحدت و انسجام با جامعه جنوب شرق آسیا «ASAN»، تقویت اقتصاد و انسجام داخلی، و تقویت سیاست اعتماد سازی و وابستگی متقابل.

د: تهیه راهبردهای جداگانه برای هر عضو «ASAN» و راهبرد مشترک برای همکاری با این اتحادیه

الف - منابع فارسی

- ربانی، محمد علی، «از صوفی گری تا افراطی گری»، افراط گرای دینی در اندونزی و تاثیر آن بر سنت گرایان صوفی مسلک، فصلنامه روابط فرهنگی، سال اول، شماره اول.
- عزتی، عزت الله، ژئو استراتژی قرن بیست و یکم، سمت، ۱۳۸۷
- اسدی، بیژن، خلیج فارس و مسائل آن، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها (سمت)، سال ۱۳۸۱
- خوش هیکل، گزارش ها و تحلیل ها ابعاد اقتصادی فرهنگی هویت آسیایی در منطقه جنوب شرق آسیا، فصلنامه سیاست خارجی، شماره ۶۳، پاییز ۱۳۸۱.
- امید، علی، عملکرد ۴۲ ساله آسه آن و نقشه راه تا سال ۲۰۲۰ مجله سیاست خارجی، شماره ۸۹، پاییز ۱۳۸۸
- پوستن پی، زهره، قدرت نرم در گفتمان امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، فصل نامه آفاق امنیت، سال سوم، شماره هفتم.
- نودری، فضل اله «تاثیر عوامل ژئو پلتیک سواحل مکران در حوزه دریای عمان بر تدوین راهبردهای جمهوری اسلامی ایران» فصلنامه علمی مطالعات دفاعی استراتژیک سال هیجدهم، شماره ۸۱ پاییز ۱۳۹۹

ب - منابع انگلیسی

- 1. Bricketto, Martin. 2010. Anvik Gets Temporary Export Ban over Iran Shipments, retrieved August 15, 2015. [http:// www. law360. com/ articles/211046/anvik-gets-temporary-export-ban-over-iran-shipments](http://www.law360.com/articles/211046/anvik-gets-temporary-export-ban-over-iran-shipments).
- Brown, colin 2003. A short history of Indonesia, the unlikely nation, Singapore: south wind productions
- Carolina Duarte, Lawrence P.E t tkin, Marilyn M. Helms, and Michael s. Anderson. The challenge of Venezuela: A SWOT Analysis. (2006)
- Cordesman, Anthony Coughlin-Schulte, Chloe. Gold, Bryan. 2014. Iran-Sanctions, Energy, Arms Control and Regime Change retrieved July 12, 2015 [http://csis.org/files/ publication/ 140122 Cordesman IranSanctions Web.pdf](http://csis.org/files/publication/140122CordesmanIranSanctionsWeb.pdf)
- Desilva- Ranainghe.s. 2012. as sanctions intensify iran seeks partnerships in Sout-east asia retrievad aug 10, 2015,
- Downs, Erica Maloney, Suzanne. 2011. getting china to sanction iran: the chinese-Iranian oli connection, foreign Affairs, 90(2) pp. 15-21
- Dwivedi, R.L.; (1990). fundamentals of political geography Chaitanya Publishing hous
- FreshPlaza. 2012. Philippines: US-EU sanctions making Iranian trade difficult, retrieved July 25, 2015, [http:// www. freshplaza. com/article/ 93348/ Philippines-US-EU-sanctions-making-Iranian-trade-difficult](http://www.freshplaza.com/article/93348/Philippines-US-EU-sanctions-making-Iranian-trade-difficult)

ب - سایت ها:

- پایگاه رسمی مقام معظم رهبری <http://farsi.khamenei.ir/others-page?id=۲۲۱۲>.....

- خبرگزاری جمهوری اسلامی IRNA اندونزی و حمایت از فلسطین»، کد خبر ۸۲۱۰۵۱۰۴ خرداد

۱۳۹۵

- پایگاه رسمی مقام معظم رهبری <http://farsi.khamenei.ir/others-page?id=۲۲۱۲>

- خبرگزاری جمهوری اسلامی IRNA اندونزی و حمایت از فلسطین»، کد خبر ۸۲۱۰۵۱۰۴ خرداد

۱۳۹۵

COPYRIGHTS

© 2025 by the authors. Published by The National Defense University. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

